

ЗМІСТ

Від автора

Історія перша

Дитина-«хвостик», або «Нізащо не відпусти!» 9

Історія друга

«Тепер я Чебурашка...» 19

Історія третя

Маленький вередун 28

Історія четверта

Кусається, як вовчечня 34

Історія п'ята

Солодкий пальчик 41

Історія шоста

Страшне і жахливе... свято 47

Історія сьома

Дівчинка-хлопчик 52

Історія восьма

Ця складна гіперактивна дитина 57

Історія дев'ята

Увага! Телеманія! 63

Історія десята

Проста істерика 68

Історія одинадцята

Чуже брати не можна! 75

Історія дванадцята

Клоун у класі 82

Історія тринадцята

«Сам не знаю, як у мене таке вихопилося...» 89

Історія чотирнадцята	
«Прощавай, Васю!»	94
Історія п'ятнадцята	
«Хлопчик-мізинчик»	100
Історія шістнадцята	
«Незручна» дитина, або Горе від розуму	105
Історія сімнадцята	
Домашня дитина, або Перший раз у літньому таборі	111
Історія вісімнадцята	
Занадто рано	116
Історія дев'ятнадцята	
Дуже тиха дівчинка	123
Історія двадцята	
Розлучення і дівоче прізвище	130
Історія двадцять перша	
Дитина обманює батьків	135
Історія двадцять друга	
Не хочу робити уроки	142
Історія двадцять третя	
Двійнята — схожі і несхожі	148
Історія двадцять четверта	
Чорне простирадло летить містом	153
Історія двадцять п'ята	
А нам все одно... ..	159
Історія двадцять шоста	
Рожеві коні і зелені чоловічки	163
Історія двадцять сьома	
«Неслухняні слова»	167
Історія двадцять восьма	
Він закохався!... ..	173
Історія двадцять дев'ята	
Смачні пальчики	177
Історія тридцята	
Шанувальниця чужих котлет	182

Історія тридцять перша	
«Гидкий хлопчисько»	186
Історія тридцять друга	
Конфлікт з учителькою	191
Історія тридцять третя	
Не хочу в дитячий садок	197
Історія тридцять четверта	
Усякі дуροщі	203
Історія тридцять п'ята	
У тата нова дитина	207
Історія тридцять шоста	
Брати й сестри	211
Історія тридцять сьома	
«Важкі діти»	217
Історія тридцять восьма	
У нього жахлива звичка!	222
Історія тридцять дев'ята	
Бити чи не бити — ось у чому питання	226
Історія сорокова	
«Я — боягуз!»	231
Післямова	235

Від автора

«Знайти підхід», «підібрати ключик» — радять нам, і ми намагаємося зрозуміти наших дітей, іноді нам здається, що вони схожі на складні механізми, у яких все побудовано на якихось своїх, нам невідомих правилах. У лікарів успішне лікування залежить від правильно поставленого діагнозу і розумно зроблених призначень. А у батьків, учителів, вихователів — від чого? Мені здається, тут одним діагнозом не обійтися. Скажуть вам, що «у дитини низька самооцінка» або «надто високий рівень агресії» і що? Або констатують «порушення в комунікативній сфері»? Розумно, звісно, а далі що робити? Ось і виникла ідея створення такої книги — описати випадки з життя і практики. А ще мені самій, як мамі, яка теж час від часу потрапляє в складні педагогічні ситуації, украй потрібна така книга-шпаргалка. Візнаюся, що, незважаючи на свою психологічну освіту і немалий досвід роботи з дітьми й батьками, я іноді не розумію, що мені робити з власними дітьми. Адже це нормально — не знати, але прагнути дізнатися, сумніватися, проте намагатися допомогти дитині і вірити, що все в тебе вийде.

Ми всі розуміємо, що діти дуже різні. Вони унікальні, єдині і неповторні. І Мишкова агресія від Василькової агресії відрізняється, як лимон від персика. Проте батькам і вчителям на прикладі чужої ситуації стає все більш зрозуміло. І на свою ситуацію, на свою дитину вже можна поглянути ніби збоку. Під час розгляду чужої ситуації виникає відчуття, ніби в тебе все не так погано, що немає безвиході у стосунках із дитиною, що все можна і потрібно змінити, виправити. І в дорослого вже немає почуття власної педагогічної безпомічності. Якщо хтось зміг, отже, і в мене все вийде. Для мам і тат дуже важливо побачити проблему, з якою слід звернутися до психолога. Адже не секрет, що часто батьки не зовсім розуміють, про що йдеться, — ну качається дитина по підлозі, так, може, це й нормально? Ось у знайомих теж качається, і нічого. Батьки приходять до психолога і по-справжньому дивуються, почувши інформацію про те, що дитині некомфортно в сім'ї, що в неї надто висока тривожність, що малюк боїться маму й тата.

Один мій знайомий, який якраз належить до числа тих батьків, яким не все одно, що відбувається з його дитиною, сказав: «Коли я слухаю інших батьків, я мимоволі приміряю їхню ситуацію на себе. І мені здається, що потім я менше дратуюся, якщо мій син щось робить не так, починаю більше до нього прислухатися. Але не дуже люблю, якщо дружина каже мені, що я поганий батько. Мене ніхто не вчив виховувати дітей. Я всього навчаюся сам, іноді допускаючи значні помилки. Я люблю читати журнали про виховання. Дуже часто трапляється стаття в тему, наприклад, чи треба дати стусана дитині, чи зробити так, щоби син став упевненішим. Прочитаєш таку статтю, і одразу на серці легшає».

Сподіваюся, що ця книга допоможе батькам, учителям і вихователям. Питання з виховання і навчання, які виникають у нас, дорослих, потребують щоденних відповідей. Але зовсім не кожен батько приходиться на консультацію до психолога — іноді часу не вистачає, іноді — впевненості. Адже будь-яка проблема, пов'язана з дитиною, зазвичай стосується не тільки дитини, але й взаємовідносин між

мамою й татом, чогось особистого в кожному дорослому. Комусь простіше почитати книгу і намагатися змінити ситуацію. І я бажаю вам удачі. Я розумію, що більшість батьків насправді ніхто не вчив виховувати дітей, ніхто не розповідав, як реагувати на їхні капризи й істерики, що робити, якщо дитина грубіянить чи гризе нігті, приходять уночі в батьківську спальню чи повсякчас свариться з ровесниками. Проте дорого здолає той, хто йде. І батько, учитель чи вихователь. Не слід боятися проблем, потрібно бачити їх, намагатися зрозуміти і допомогти собі і своїй дитині. Повірте, що життя підкаже вам відповіді на ваші питання, і знайдеться чимало людей, які допоможуть вам виховати добру, упевнену в собі і щасливу дитину.

Історія перша

ДИТИНА-«ХВОСТИК», АБО «НІЗАЩО НЕ ВІДПУЩУ!»

Почнемо ми, мабуть, з дітей дошкільного віку — дитсадівців. Якщо ми з вами знатимемо, що було в дитини в ранньому дитинстві, то в майбутньому, коли дитина подорослішає, нам буде легше впоратися з проблемами. Ось перший епізод із моєї практики. Випадок цікавий, хоча доволі незвичайний. Але якщо замислитися, то це просто випадок таких поширених проблем, як «мамина спідниця» і «не хочу залишатися в садочку без мами».

Коли мама попередньо домовлялася зі мною про свій візит, вона сказала:

— Я розумію, що мені краще було б прийти спочатку без доньки, щоби докладніше розповісти вам про те, що мене тривожить. Але я нічого не можу зробити, дівчинка мене не відпускає. Ми разом двадцять чотири години на добу. Навіть до туалету я можу піти, вибачте, коли донька мене звідти бачить або там трохи відчинені двері. Мене ця ситуація надто тривожить, адже виходить, що через дитину в мене немає особистого життя.

— Добре, приходьте разом, а там подивимося, — сказала я.

Історія була вельми цікавою. Начебто випадок непоширений, особливо в такій гострій формі. Раніше мені доводилося стикатися тільки з тим, що дитина зі сльозами відпускала батьків зранку чи не хотіла йти до садочка. Тому мені дуже хотілося розібратися в цій ситуації, і, звісно, допомогти.

І ось мама з донькою на консультації в моєму кабінеті. Худорлява дівчинка з тоненькими кісками сидить у мами на руках і мовчки дивиться на мене великими очима. Узагалі це проти моїх правил — щоби хтось із батьків у присутності дитини розповідав про проблеми. Але дівчинка категорично відмовляється виходити з кабінету чи відпустити мамину руку, тому доводиться залишити

все як є. Намагання відволікти Поліну (так звать дівчинку) не мали успіху. Дівчинка мовчки з-під лоба зиркала на мене і зовсім не відповідала на запитання.

Її мама розповіла наступне: «Вона у нас пізня дитина. Вагітність була довгоочікуваною, багато років не було дітей. Тому, коли Полінка народилась, чоловік одразу сказав мені — на роботу не підеш, хатні клопоти теж не твоє. Займайся дитиною. Перший рік був дуже складним — донька хворіла, ми з нею постійно по лікарнях. Звісно, я її ні з ким не могла залишити. Тато наш працює багато, постійно у відрядженнях, тому те, що ми з донькою проводили багато часу, я сприймала нормально. Мені здавалося, що залишити її з бабусею чи нянею — просто жахливо. Коли Поліні виповнилося три роки, вона потрапила в реанімацію, і в доньки був сильний стрес — лікарі забрали її від мене, пояснюючи це тим, що в реанімації перебувати з дитиною заборонено. Там доньку тримало кілька людей, вона виривалась. Після цього стало зовсім важко: спимо тільки удвох, ходимо за руку, вдома донька ні з ким, окрім мене чи (зрідка) тата, не залишається. Але мені здається, що і я тоді злякалася не менше, ніж донька, постійно після лікарні намагалася бути разом із нею: разом гуляли, спали, їли...

Зараз доньці вже чотири роки, і ми з чоловіком розуміємо, що постійно тримати її вдома не можна, потрібно йти в дитсадок. Також незрозуміло, як її потім віддавати до школи. Восени ми пішли до дитячого садка. Група невелика, всього дванадцятьоро дітей. Вихователі хороші, ніхто на малюків не гримає, не сіпає їх. Полінка спочатку взагалі в групі залишатися не хотіла, тримала мене за руку, казала: «Пішли додому!», з дітьми не спілкувалася. Потім поступово почала звикати, вранці вже не влаштовувала скандали перед походом до садочка. Однак мене не відпускала. Так і зараз. Ось уже сім місяців ми ходимо до дитсадка. Саме «ми», я не обмовилася. Я постійно перебуваю в групі,

донька мене не випускає з поля зору ні під час прогулянки, ні під час занять, навіть коли їсть, вимагає, щоб я сиділа поряд. Однак, слава Богу, що в садку до мене поставилися по-людськи, дають можливість бути поруч».

Для себе я записала:

- Мама теж не хоче відпускати від себе доньку, дуже тривожиться.
- Мамі так зручно.
- Татові теж так зручно, він не хоче, щоб мама відволікалася на когось або щось. А так вона постійно з дитиною, вдома.
- Дівчинка ловить мамині погляди, постійно дивиться їй у вічі.
- Мама при Полінці повторює: «Вона у нас така сором'язлива, нетовариська, дика...»

— Розумієте, я дуже хочу змінити ситуацію, — повторює мама. — Розумію, що донька дорослішає і їй потрібно, вкрай необхідно спілкуватися з дітьми. Але в мене нічого не виходить. Чоловік, якого раніше не тривожила дикість Поліни, зараз теж бентежить. Він порівнює її з іншими дітьми, ставить питання на форумах в Інтернеті. Мій візит до вас — це наше сімейне рішення. Я поки що на роботу не збираюся, проте вільного часу в мене немає, й хочеться, щоб Полінці стало спокійніше і цікавіше в садочку, щоб вона нарешті відпустила мою руку, почала грати разом із дітьми, виступати на святкових заходах...

Чому так відбувається?

Гіперопіка з боку мами чи інших родичів — явище поширене. Але в нашому випадку все справді ГПЕР. І виникло це з цілої низки причин. Звичайно, зіграла роль стресова ситуація в лікарні, коли були налякані і мама, і дитина. Важливий той факт, що дитина пізня й довгоочікувана, тобто батьки ще до народження первістка тривожились і були налаштовані на опічний тип поведінки. Крім того, іноді зустрічаються діти, характер яких саме такий — замкнутий, нетовариський, тривожний, і доводиться докласти чимало зусиль, щоб щось змінити.

Більшість батьків стикаються все-таки не з такою гострою проблемою. Найчастіше трапляється так, що малюк важко розстається з вами, коли ви вранці приводите його до дитсадка. Можливо, що спочатку він ішов у групу із задоволенням. Йому було цікаво. Але ось минуло кілька днів, і ви чуєте голосний плач. Вам доводиться повертатися, заспокоювати його, переконувати, навіть

сварити і погрожувати. Ви розумієте, що в садку вашій дитині буде зовсім непогано, але гіркий вираз обличчя сина чи доньки чарівно діє на вашу нервову систему. Причому від такої ситуації не застраховані навіть батьки, які готують малюка до дитсадка поступово, проводять бесіди, відвідують групу по півдня.

Чому потрібно змінювати ситуацію?

Ситуацію однозначно треба змінити, тому що страждають і дорослий, і дитина. Дорослий, який не належить самому собі, не має жодної можливості жити своїми інтересами, і дитина, позбавлена нормального спілкування з однолітками, надто стривожена й налякана, надто прив'язана до матері. Поки дитина маленька, така ситуація ні в кого не викликає тривоги. Проте коли дівчинка трохи підросте, їй буде складно адаптуватися в шкільному колективі, будувати стосунки з оточенням.

Мама, принаймні, за її словами, щиро бажає змінити ситуацію. Вона хотіла б іноді мати трохи вільного часу. Чому мама не хоче працювати? Тому що давно не займалася своєю професійною діяльністю і зараз боїться, що в неї нічого не вийде. Але навіть у цьому непростому випадку можна все змінити. Питання тільки в тому, скільки часу на це треба витратити та чи готова сім'я до того, щоби змінитися, адже змінюватися доведеться всім, хто бере участь у вихованні дитини.

